

PSIHOLOGIJA

1. UVOD

Okvirni program za psihologiju kreće se u različitom broju sati za obavezni predmet i za izbornu nastavu. Obavezni predmet za psihologiju je 30 časova u IV razredu, a za izbornu nastavu je 60 časova u III i IV razredu. Ciljevi predmeta se u izornoj nastavi provjeravaju na maturi a uključuju taksonomiju ciljeva od nižih ka višim, to jest od znanja (poznavanja), razumijevanja u upotrebi do interpretacije vrijednosti.

Ispitna provjera kao mjere ocjenjivanja, a u skladu sa ciljevima, uključuje različite tipove zadataka za provjeru kao što su: strukturirani eseji , strukturirani zadaci seminarskih radova.

Kod strukturiranih eseja vrednujemo tri dijela: činjenice, argumentiranje te procjenjivanje i zaključivanje. Za svaki dio imamo pristup kroz dva nivoa: potpuni odgovori i nepotpuni odgovori- manjkavi odgovori. Kompletan esej se vrednuje kroz šest nivoa.

Kod strukturiranih zadataka vrednujemo: poznavanje činjenica, argumentiranje te procjenjivanje i zaključivanje. Svaki dio ima dva nivoa, a zadaci u cjelini šest nivoa. Te zadatke karakteriše različitost pitanja, zato vrednujemo odgovore na svako pitanje posebno, a posebno u njima vrednujemo integritet odgovora.

U okviru seminarskih radova ocjenjujemo pet dijelova: priprema u nacrtu za izradu; zbir i izbor podataka informacija te njihova primjenjivost; analiza, interpretacija i vrednovanje dokazivanja (rezultata u informacijama); oblikovanje rada i koherentnost u smislu predstavljenih istraživanja. Svaki dio vrednujemo na tri nivoa.

2. CILJ

Znanje

Da učenik zna osnovnu psihološku terminologiju i da je pravilno upotrebljava,
zna definirati osnovne psihološke pojmove,
zna opisati osnovne osobnosti područja,
zna opisati značajnost psihičkih procesa i pojava.

Razumijevanje i upotreba

Da učenik zna objasniti zakonitosti psihičkih događaja,
zna objasniti međusobnu zavisnost psihičkih procesa i njihovu ulogu u oblikovanju i djelovanju ličnosti,
zna upotrijebiti psihološke spoznaje, kako se ponašati u životnim situacijama,
zna planirati najjednostavnija psihološka istraživanja,
zna izabrati odgovarajuće izvore u skladu sa ciljevima istraživanja,

zna upotrijebiti odgovarajuće istraživačke tehnike i postupke za sakupljanje i obradu podataka,
zna da posreduje spoznajama u jasnom i koherentnom obliku.

Interpretacija i vrednovanje

Učenik analizira, upoređuje, povezuje, objašnjava i vrednuje informacije i podatke u različitim oblicima,

na osnovu kritičke analize informacija i zadataka formira odgovarajuće zaključke s vlastitim pogledom.

ZAJEDNIČKI PREDMET: PSIHOLOGIJA

PSIHOLOGIJA U ČETVRTOM RAZREDU GIMNAZIJE SA GODIŠNJIM FONDOM 30 ČASOVA.

1. PREDMET I RAZVOJ PSIHOLOGIJE (2 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Predmet psihologije

- ◆ Šta su psihički procesi,
- ◆ teorijski i praktični ciljevi psihologije
- ◆ glavne psihološke grane (teorijske: opća, razvojna, socialna psihologija; praktične: pedagoška i klinička psihologija, psihologija rada, sportska psihologija).

Razvoj psihologije

- ◆ Naučno i nenaučno shvatanje psihičkog života
- ◆ začetci naučne psihologije u svijetu
- ◆ opis, primjena i ocjena pravca razvoja psihologije (psihoanaliza, bihejviorizam, humanistički i kognitivni pravac).

2. PSIHOLOŠKE METODE (2 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opazajne metode

- ◆ Pojam ekstrospekcija i introspekcija, upoznavanje sa prednostima i manjkavostima kod obje metode,

Eksperiment

- ♦ Opis i primjena eksperimentalnog metoda opažanja i upoznavanje njenih prednosti i manjkavosti.

3. TEHNIKE ZA ISPITIVANJE (1 čas)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Intervju, anketa, upitnik, sociometrija

- ♦ opisivanje i razlikovanje tehnika, njihovih prednosti i nedostataka u primjeni

4. FAKTORI RAZVOJA (1 čas)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nasljeđe, okolina, samorazvoj

- ♦ Učenik opisuje temeljne faktore u čovjekovom razvoju i njihovu međuovisnost.

5. PSIHIČKI PROCESI (18 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Emocije

Značajnost i vrste emocija

- ♦ Učenik određuje pojam i komponente emocija,
- ♦ dijeli emocije po različitim mjerilima (sastav, jačina, trajanje), opisuje ih i pronalazi primjere,

Razvoj i zrelost emocija

- ♦ Učenik opisuje razvoj emocija i ocjenjuje ulogu zrenja i učenja u emotivnom razvoju,
- ♦ opisuje značaj emotivne zrelosti, upoznaje emotivno zrelo djelovanje i s primjerima ga tumači,

Odnos između emocija i drugih psihičkih procesa u ponašanju

- ♦ Učenik objašnjava povezanost emocija s drugim procesima,

Motivacija

Značajnost te vrste potreba i motiva, motivacijski proces

- ♦ Učenik definiše pojam: potreba, motiv, cilj,
- ♦ opisuje i s primjerom predstavlja motivacijski proces,
- ♦ opisuje značaj bioloških i psihosocijalnih potreba te navodi primjere,

Hijerarhija motiva	<ul style="list-style-type: none"> ◆ pojašnjava i s primjerima predstavlja ponašanje ljudi u pogledu hijerarhije motiva.
Uticaj motivacije na učenje i rad	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam motivacije za učenje i rad, ◆ opisuje, s primjerima predstavlja vrijednosti unutarnje i vanjske motivacije,
Motivacija i emotivni procesi	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik objašnjava povezanost između motivacije, emotivnih procesa i uspješnost u različitim životnim područjima,
Opažanje / Percepcija / Čulna osnova i organizacija opažanja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše i razlikuje pojam: osjet i opažaj, ◆ opisuje i s primjerima predstavlja pojave senzorne adaptacije te pojašnjava pojam: absolutni, diferencijalni i terminalni osjetni prag, ◆ objašnjava i razlikuje poremećaje predstava: iluzije, halucinacije.
Pažnja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam pažnje, ◆ objašnjava ulogu pažnje u opažanju, ◆ upoznaje značaj pažnje za učenje i rad.
Socijalno opažanje	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam socijalnog opažanja, ◆ objašnjava i s primjerima predstavlja moguće greške u socijalnom opažanju (prvi utisci, halo efekat, greške simpatije),
Mišljenje Pojam i vrste (oblik) mišljenja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam mišljenja, ◆ objašnjava ovisnost između mišljenja i drugih psihičkih procesa.
Razvoj mišljenja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik opisuje osnovne stepene razvoja mišljenja
Pojmovi, simboli	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik objašnjava značaj pojmova i simbola,

Stvaralačko mišljenje

- ◆ Učenik definiše pojam stvaralaštva u odnosu na dostignuće, na proces i na vlastite osobnosti,
- ◆ opisuje faze procesa stvaralačkog mišljenja (preparacija, inkubacija, iluminacija, verifikacija),

Učenje i pamćenje

Pojam i oblici (vrste) učenja

- ◆ Učenik definiše pojam učenja,
- ◆ pojašnjava, razlikuje i s primjerima predstavlja oblike učenja: klasično i instrumentalno uslovljavanje, oponašanje i učenje po modelu, učenje s uviđanjem i razumijevanjem .

Pamćenje i zaboravljanje

- ◆ Učenik definiše pojam: pamćenja, zaboravljanja i predstavljanja,
- ◆ opisuje i upoređuje vrste pamćenja: trenutno (senzorni registar), kratkoročno (razvojno) i dugoročno pamćenje,

Faktori i metode učenja

- ◆ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja faktore učenja (fizičke, socijalne, fiziološke, psihološke),
- ◆ objašnjava i ocjenjuje značaj sposobnosti, motivacije, emocija i stilova učenja (vizuelni, auditivni, pokretima-tjelesni, analitički, cjeloviti) za učenje,

6. LIČNOST (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Pojam i struktura ličnosti

- ◆ Učenik definiše ličnost kao psihofizičku cjelinu (cjelovitost, individualnost, dosljednost),
- ◆ opisuje i razlikuje područja ličnosti (tjelesna konstitucija, temperament, značaj sposobnosti),
- ◆ objašnjava i vrednuje razlike između tumačenja tipološkog i dimenzionalnog poimanja ličnosti,
- ◆ objašnjava zavisnost pojedinačnih područja ličnosti od nasljeđa i okoline (ispitivanje blizanaca).

Inteligencija

- ◆ Učenik definira pojam inteligencija,

Dinamika ličnosti

Psihičke teškoće

- ♦ Učenik definiše pojam: frustracija, konflikt, stres, kriza,
- ♦ objašnjava nastanak i posljedice frustracije i stresa (emotivne i psihosomatske smetnje),

Suočavanje sa psihološkim teškoćama

- ♦ Učenik opisuje i na primjerima poima konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na psihološke teškoće,
- ♦ opisuje i s primjerima poima glavne odbrambene mehanizme (kompenzacija, racionalizacija, projekcija, identifikacija, negiranje i potiskivanje).

Razvoj ličnosti

Periodi razvoja ličnosti

- ♦ Učenik definiše postupnost i kontinuiranost razvoja ličnosti,
- ♦ opisuje glavne karakteristike (tjelesne, spoznajne, emotivne, moralne i socijalne) perioda razvoja ličnosti (prenatalno, djetinjstvo, mladalaštvo, odrasla dob, starost),

Zrela ličnost i poremećaji

- ♦ Učenik opisuje karakteristike zrele ličnosti i na primjerima pojašnjava ponašanja zrele ličnosti.

IZBORNI PREDMET: PSIHOLOGIJA

PSIHOLOGIJA U TREĆEM RAZREDU GIMNAZIJE SA GODIŠNJIM FONDOM 60 ČASOVA.

1. PREDMET I RAZVOJ PSIHOLOGIJE (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Predmet psihologije

- ◆ Učenik definira i razlikuje šta je psihički proces, doživljaji u ponašanju,
- ◆ pojašnjavanje teorijskih i praktičnih ciljeva psihologije,
- ◆ da učenik definira i razlikuje glavne psihološke grane (teorijske: opća, razvojna, socijalna psihologija; praktične: pedagoška, klinička psihologija, psihologija rada, sportska psihologija).

Razvoj psihologije

- ◆ Pojašnjava naučno i nenaučno shvatanje psihičkog života,
- ◆ opisuje začetke naučne psihologije u svijetu
- ◆ opisuje, poredi i procjenjuje pravce razvoja psihologije (psihoanaliza, biheviorizam, humanistički i kognitivni pravac).

2. PSIHOLOŠKE METODE (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opažajne metode

- ◆ Definiše pojam ekstrospekcija i introspekcija i pojašnjava kroz konkretne primjere,
- ◆ upoznaje prednosti i nedostatke kod obje metode,
- ◆ opisuje metode opažanja i njihovo predstavlja ih kroz konkretne primjere.

Eksperiment

- ♦ Opis metoda eksperimenta i upoznavanje kroz konkretne primjere,
- ♦ primjena eksperimentalnog metoda opažanja i upoznavanje njenih prednosti i nedostatke.

3. TEHNIKE ZA ISPITIVANJE (5 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Intervju

- ♦ Opisivanje i razlikovanje strukturiranih i nestrukturiranih intervjuja,
- ♦ upoznaje prednosti i nedostatke oba intervjuja.

Anketa i upitnici

- ♦ Definiše i razlikuje oba pojma,
- ♦ opisuje i razlikuje otvoreni i zatvoreni tip upitnika i upoznaje kroz primjere,
- ♦ upoznaje prednosti i nedostatke oba tipa upitnika.

Sociometrijske tehnika

- ♦ Učenik opisuje značaj sociometrijske tehnike,
- ♦ pojašnjava načine predstavljanja rezultata (sociogram, njegova struktura) i s primjerom ga predstavlja

Primjena tehnika

- ♦ Učenik primjenjuje navedene tehnike i upoznaje njihovu primjenljivost u praksi (upotrebljava se za lakše namjene).

4. SKUPLJANJE I OBRADA PSIHOLOŠKIH PODATAKA (11 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Skupljanje podataka

- ♦ Učenik definiše pojam populacije i uzorka,
- ♦ zna da pojasni reprezentativnost uzorka i da spozna značaj date reprezentativnosti za uopštavanje rezultata,
- ♦ da opiše značaj normalne distribucije rezultata i na konkretnom primjeru ih pojasni.

Obrada podataka

- ♦ Učenik određuje osnovne načine obrade podataka: razvrstavanje, distribucija frekvencije,
- ♦ razvrstava podatke, obrađuje ih po distribuciji frekvencije,
- ♦ prosuđuje o prednostima i nedostatkama obrađenih podataka.

Grafički prikaz

- ♦ Učenik prikazuje podatke s histogramima i statističkim poligonom.

Kvantitativna obrada podataka

- ♦ Učenik zna upotrijebiti: relativnu procjenu (postotak), mjere srednje vrijednosti (aritmetička sredina, medijana, modus),
- ♦ uporedno prosuđuje različite srednje vrijednosti, pojašnjava pojam raspršenosti (disperzije),
- ♦ objašnjava pojam korelacije.

5. FAKTORI RAZVOJA (4 časa)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nasljeđe, okolina, samorazvoj

- ♦ Učenik definira temeljne faktore razvoja,
- ♦ upoznaje značaj i međuovisnosti temeljnih činilaca u čovjekovom razvoju i očigledno na primjeru; upoznaje ih,
- ♦ objašnjava relativnu ovisnost pojedinca od nasljeđa i okoline.

6. BIOLOŠKA OSNOVA PSIHIČKOG ŽIVOTA (5 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Nervni sistem

- ♦ Da učenik definira pojam i ulogu nervnog sistema u funkcioniranju čovjeka,
- ♦ da upozna anatomsku osnovu nervnog sistema: nervna ćelija, autonomni i periferni nervni sistem,
- ♦ da opiše i razlikuje funkcioniranje nervnog sistema: procesi, refleksi, receptori, efektori, osjetni organi,
- ♦ da objasni funkcioniranje mozga i njegov utjecaj na psihičke procese kod čovjeka kroz primjere.

7. PSIHIČKI PROCESI (34 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Emocije

Značaj i vrste emocija

- ◆ Učenik definiše pojam i komponente emocija,
- ◆ upoznaje komponente emocija: radost, ljutnja, strah, ljubav, žalost,
- ◆ dijeli emocije po različitim mjerilima (sastav, jačina, trajanje), opisuje ih i pronalazi primjere,
- ◆ opisuje i razlikuje izražavanje emocija putem « govora tijela ».

Razvoj i zrelost emocija

- ◆ Učenik opisuje razvoj emocija i ocjenjuje ulogu zrenja i učenja u emotivnom razvoju,
- ◆ opisuje značaj emotivne zrelosti, upoznaje emotivno zrelo djelovanje i s primjerima ga tumači,
- ◆ objašnjava i ocjenjuje glavne faktore u životnim situacijama, koji utiču na razvoj emotivne zrelosti.

Odnos između emocija i drugih psihičkih procesa u ponašanju

- ◆ Učenik objašnjava povezanost emocija s drugim procesima,
- ◆ procjenjuje značaj emocija u međusobnom sporazumijevanju kod različitih životnih situacija (vrijednosna, prilagodstvena, usmjeravajuća, odbrambena funkcija).

Motivacija

Značaj te vrste potreba i motiva, motivacijski proces

- ◆ Učenik definiše pojam: potreba, motiv, cilj,
- ◆ opisuje i s primjerom predstavlja motivacijski proces,
- ◆ opisuje značaj bioloških i psihosocijalnih potreba te navodi primjere,
- ◆ razlikuje i na primjerima pojašnjava nagonско i socijalizirano zadovoljavanje potreba te homeostatično i progresivno zadovoljenje potreba,

- ♦ opisuje značaj svjesne motivacije (volje) i nesvjesne motivacije (Frojdovo tumačenje),
 - ♦ procjenjuje posljedice nezadovoljenja potreba.
- Hijerarhija motiva
- ♦ Učenik objašnjava i vrednuje hijerarhiju motiva po Maslowu,
 - ♦ pojašnjava i s primjerima predstavlja ponašanje ljudi u pogledu hijerarhije motiva.
- Utjecaj motivacije na učenje i rad
- ♦ Učenik definiše pojam motivacije za učenje i rad,
 - ♦ opisuje, s primjerima predstavlja vrijednosti unutarnje i vanjske motivacije,
 - ♦ pojašnjava i s primjerima predstavlja dijelove naučene motivacije: proizvedene motivacije, nivo aspiracije.
- Motivacija i emotivni procesi
- ♦ Učenik objašnjava povezanost između motiva, emotivnih procesa i uspješnost u različitim životnim područjima,
 - ♦ vrednovanje značaja emocija kao motivacijskog faktora i davanje primjera za to.

1. PSIHIČKI PROCESI (28 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Opažanje (percepcija)

Čulna osnova i

organizacija opažanja

- ♦ Učenik definiše i razlikuje pojam: osjet i opažanje,
- ♦ opisuje proces opažanja (draž, čula, centre opažanja),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja pojave senzorne adaptacije te pojašnjava pojam: apsolutni, diferencijalni i terminalni osjetni prag,
- ♦ objašnjava načela organizacije opažanja (lik – osnova, blizina, sličnost, zbijenost, simetričnost draži),
- ♦ objašnjava i razlikuje poremećaje predstava: iluzije, halucinacije.

Faktori oblikovanja opažanja, utjecaj opažanja

- ♦ Učenik objašnjava o presudnim utjecajima psiholoških i socioloških faktora na opažanje (iskustvo, emocije, motivacija, stavovi, pripadnost grupi),
- ♦ na primjerima upoznaje značaj predstave za čovjeka.

Pažnja

- ♦ Učenik definiše pojam pažnje,
- ♦ objašnjava ulogu pažnje u opažanju,
- ♦ kroz primjere objašnjava i zaključuje o značaju unutarnjih i vanjskih faktora pažnje (motivacija, značaj draži),
- ♦ upoznaje značaj pažnje za učenje i rad.

Socijalno opažanje

- ♦ Učenik definiše pojam socijalnog opažanja,
- ♦ upoznaje i s primjerima predstavlja moguće greške u socijalnom opažanju (prvi utisci, halo efekat, greška simpatije),

Mišljenje

Pojam i vrste (oblik) mišljenja

- ♦ objašnjava i upoznaje posljedice pogrešnog socijalnog opažanja.
- ♦ Učenik definiše pojam mišljenja,
- ♦ pojašnjava: realistično/ mašta, induktivno/ deduktivno, konvergentno/ divergentno, konkretno/ apstraktno mišljenje,
- ♦ objašnjava ovisnost između mišljenja i drugih psihičkih procesa.

Razvoj mišljenja

- ♦ Učenik opisuje osnovne faze razvoja mišljenja (po Piagetu) i s primjerima ih predstavlja.

Pojmovi i simboli

- ♦ Učenik objašnjava značaj pojma i simbola,
- ♦ opisuje proces nastajanja pojma (apstrahiranje i uopštavanje).

Rješavanje problema

- ♦ Učenik opisuje i razlikuje strategije rješavanja problema (ogledi, pogreške, uviđanje, postupna analiza) te ih s primjerima predstavlja,
- ♦ objašnjava i upoznaje ulogu sposobnosti, motivacije, emocija i znanja u rješavanju problema.

Stvaralačko mišljenje

- ♦ Učenik definiše pojam stvaralaštva u odnosu na dostignuća, na proces i na vlastite osobnosti,
- ♦ opisuje faze procesa stvaralačkog mišljenja (preparacija, inkubacija, iluminacija, verifikacija),
- ♦ pojašnjava i ocjenjuje ulogu konvergentnog i divergentnog mišljenja u stvaralaštvu,
- ♦ objašnjava i ocjenjuje faktore, koji utiči na stvaralaštvo (inteligencija, sposobnost divergentnog mišljenja, nekonformizam, ustrajnost, radoznalost itd.).

Učenje i pamćenje

Pojam i oblici (vrste) učenja

- ♦ Učenik definiše pojam učenja,
- ♦ pojašnjava, razlikuje i s primjerima predstavlja oblike učenja: klasično i instrumentalno uslovljavanje, oponašanje i učenje po modelu, učenje s uviđanjem i razumijevanjem.

Pamćenje i zaboravljanje	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam: pamćenja, zaboravljanja i predstavljanja, ◆ opisuje i upoređuje vrste pamćenja: trenutno (senzorni registar), kratkoročno (razvojno) i dugoročno pamćenja, ◆ objašnjava i s primjerima predstavlja kvantitativne i kvalitativne promjene pri zapamćivanju gradiva.
Faktori i metode učenja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja faktore učenja (fizičke, socialne, fiziološke, psihološke), ◆ objašnjava i ocjenjuje značaj sposobnosti, motivacije, emocija i stilova učenja (vizuelni, auditivni, pokretom-tjelesni, analitički, cjeloviti) za učenje, ◆ objašnjava i ocjenjuje metode i načine (strategije) za poboljšanje zapamćivanja i uspješnog učenja (misaoni uzorci, očiglednosti, povezivanje).
Rezultati učenja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Učenik definiše pojam: navika, vještina i znanje te ih s primjerima predstavlja, ◆ objašnjava i ocjenjuje značaj navika, vještina i znanja za čovjeka.

2. LIČNOST (20 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Pojam i struktura ličnosti

- ◆ Učenik definiše ličnost kao psihofizičku cjelinu (cjelovitost, individualnost, dosljednost),
- ◆ definiše i s primjerima predstavlja pojam: osobenost ličnosti, crte, dimenzije, tipovi,
- ◆ opisuje i razlikuje područja ličnosti (tjelesna konstitucija, temperament, značaj sposobnosti),
- ◆ objašnjava i ocjenjuje utjecaj pojedinačnih područja ličnosti na doživljaje, ponašanje i uspješnost ljudi,

- ♦ opisuje i vrednuje tipološko tumačenje ličnosti (Hipokratovo, Jungovo, Kretschmerovo), opisuje i vrednuje dimenzionalno poimanje ličnosti (Eysenckova teorija),
- ♦ objašnjava i vrednuje razlike među tipološkim i dimenzionalnim poimanjem ličnosti,
- ♦ objašnjava zavisnost pojedinačnih područja ličnosti od nasljeđa i okoline (ispitivanje blizanaca).

Inteligencija

- ♦ Učenik definira pojam inteligencija,
- ♦ objašnjava i procjenjuje značaj mjerenja inteligencije i količnika inteligencije,
- ♦ opisuje sastavne dijelove(faktore) inteligencije po Thurstonovoj teoriji i aplicira je na učenje pojedinih školskih predmeta i na različita zanimanja,
- ♦ opisuje Gardnerovu teoriju inteligencije i aplicira je na različita područja pojedinačnog djelovanja,
- ♦ objašnjava odnos između inteligencije i stvaralaštva.

Dinamika ličnosti

Psihička opterećenja

- ♦ Učenik definiše pojam: frustracija, konflikt, stres, kriza,
- ♦ opisuje i s očiglednim primjerima upoznaje glavne vrste konflikta,
- ♦ objašnjava nastanak i posljedice frustracije i stresa (emotivne i psihosomatske smetnje),
- ♦ pojašnjava i razlikuje pojam frustracijske tolerancije i snage ličnosti te procjenjuje njen značaj pri prevazilaženju teškoća,
- ♦ pojašnjava i procjenjuje ulogu motivacijske dinamike u djelovanju ličnosti.

Suočavanje sa psihološkim teškoćama

- ♦ Učenik opisuje i na primjerima poima konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na psihološke teškoće,

- ♦ opisuje i s primjerima poima glavne odbrambene mehanizme (kompenzacija, racionalizacija, projekcija, identifikacija, negiranje i potiskivanje).

Razvoj ličnosti

Periodi razvoja ličnosti

- ♦ Učenik definiše postupnost i kontinuiranost razvoja ličnosti,
- ♦ opisuje glavne karakteristike (tjelesne, spoznajne, emotivne, moralne i socijalne) perioda razvoja ličnosti (prenatalno, djetinjstvo, mladalaštvo, odrasla dob, starost),
- ♦ pojašnjava pojam slike o sebi i procjenjuje značaj odgovarajuće slike o sebi za čovjeka,
- ♦ s primjerima predstavlja utjecaj različitih životnih situacija na sliku o sebi,
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja faze razvoja ličnosti po Eriksonovoj teoriji (faze, kriza identitet...).

Zrela ličnost i poremećaji

- ♦ Učenik opisuje karakteristike zrele ličnosti i na primjerima pojašnjava ponašanje zrele ličnosti.

Teorije ličnosti

Psihodinamične teorije

- ♦ Učenik objašnjava i vrednuje psihodinamično poimanje strukture, razvoja i djelovanja ličnosti po Freudu,
- ♦ pojašnjava pojmovne strukture ličnosti po Jungu.

Dispozicijske teorije

- ♦ Učenik opisuje i vrednuje strukturno (dispozicijsko) poimanje ličnosti (Kretschmer, Eysenk).

Bihevioralna teorija (teorija ponašanja)

- ♦ Učenik opisuje osnovne karakteristike ponašajnog poimanja ličnosti (Skinner) i vrednuje ga.

Humanističke teorije

- ♦ Učenik opisuje i vrednuje humanističko poimanje ličnosti (Maslow i Rogers),
- ♦ pojašnjava pojmove: rast ličnosti i samoaktualizacija.

Kognitivne teorije

- ♦ Učenik objašnjava kognitivno poimanje ličnosti (Piaget).

Upoređivanje teorija ličnosti ♦ Učenik razlikuje i upoređuje osnovne karakteristike pomenutih teorija.

3. POJEDINAC U GRUPI I GRUPNA DINAMIKA (12 časova)

■ SADRŽAJ, POJMOVI

■ CILJ

Socijalizacija

Pojam i značaj socijalizacije

♦ Učenik određuje pojam socijalizacije (primarna i sekundarna),

♦ objašnjava i ocjenjuje utjecaj socijalizacije na čovjekovu ličnost.

Socijalna grupa

♦ Učenik određuje pojam: socijalna grupa, socijalna uloga,

♦ opisuje i s primjerima predstavlja različite oblike socijalnih grupa (formalne i neformalne, primarne i sekundarne),

♦ poima i ocjenjuje psihološke funkcije obitelji (sigurnost, prihvaćenost, nadzor),

♦ opisuje način odgoja (odgojni stilovi): autoritativno, autoritarno, permisivno, bezbrižno i ocjenjuje njihove posljedice za razvoj djeteta.

Međusobni odnosi

Odlučivanje u grupi

♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja pojedinačne tipove vođenja (autokratsko, demokratsko, liberalno),

♦ prosuđuje prednosti i manjkavosti pojedinih načina vođenja u konkretnim situacijama,

♦ pojašnjava i s primjerima predstavlja konformizam i nekonformizam.

Prosocijalno ponašanje

♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja prosocijalno ponašanje (sudjelovanje, empatija, altruizam).

Proindividualno ponašanje

♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja proindividualno ponašanje (asertivnost, egoizam, takmičenje).

Antisocijalno ponašanje

♦ Učenik opisuje i s primjerima predstavlja antisocijalno ponašanje (agresivnost, delinkventnost),

- ♦ objašnjava razvoj agresivnosti (biološko, frustracijsko, ponašajno, sa aspekta socijalnog tumačenja).
- ♦ Učenik objašnjava i ocjenjuje posljedice prosocialnoga, proindividualnoga i antisocialnoga ponašanja za međusobne odnose.

Stavovi, vrijednosti i moral Stavovi

- ♦ Učenik određuje i razlikuje pojmove: stav, predrasuda, stereotip,
- ♦ pojašnjava i s primjerom predstavlja komponente stavova (kognitivna, emocionalna, konativna, ponašajna),
- ♦ objašnjava i procjenjuje uzroke formiranja predrasuda(ekonomski i politički uzroci, socijalizacija, frustracije),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja utjecaj predrasude na ponašanje (ogovaranje, izbjegavanje, diskriminacija, genocid),
- ♦ objašnjava, vrednuje i s primjerima predstavlja utjecaj predrasuda na odnose s različitim socijalnim skupinama (manjine, etničke i rasne skupine, starosne skupine, pol).

Vrijednosti i moral

- ♦ Učenik određuje pojam vrijednosti i razliku među pojmovima: vrijednost, pravila obitelji, moral,
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja glavne kategorije vrijednosti (hedonističke, potencijalne, moralne, ispunjavajuće),
- ♦ opisuje i s primjerima predstavlja osnovne faze moralnog prosuđivanja (Kohlbergovo tumačenje),
- ♦ procjenjuje značaj vrijednosti, pravila obitelji i morala za pojedinca u obitelji,
- ♦ vrednuje faktore koji utječu na razvoj vrijednosti i moralnog prosuđivanja.

UPUTSTVO ZA IZRADU SEMINARSKOGA RADA

Seminarski rad je teoretski kao i empirijski. To je učenikov individualni i samostalni rad. Tema rada mora biti psihološka, ne smije biti interdisciplinarna ili iz nekog drugog područja.

Teme rada predlaže PZ, mentor u školi, a bira je učenik u dogovoru sa mentorom. Pri izboru teme moraju biti ispunjeni slijedeći uslovi:

- tema mora biti u skladu s ciljem maturalnog ispitnog kataloga,
- mora biti data mogućnost upotrebe jednostavnih metoda i tehnika, koje su određene ciljem maturalnog ispitnog kataloga,
- mora biti data mogućnost pristupa literaturi.

Opseg rada je 15 – 25 strana bez priloga.

Učenik prijavljuje temu i seminarski rad u skladu s Pravilima za izradu seminarskoga rada, koje je pripremila Kantonalna maturalna komisija. Rok za predaju seminarskoga rada određen je s maturalnim kalendarom.

Dijelovi rada

TEORIJSKI RAD

Teorijski dio rada sadrži slijedeće dijelove:

1. naslov,
2. sadržaj,
3. uvod,
4. razrada teme i rasprava,
5. zaključak,
6. navođenje literarture.

Naslov

Zahvata bit rada. Najkonkretnije i ne preopširno.

Sadržaj

U sadržaju treba dati sve dijelove: poglavlja i druge elemente rada. Treba da budu označeni jednako, kako su u samom radu označeni (npr. s decimalnom klasifikacijom, ako je u radu upotrebljena). Pored naslova pojedinih dijelova mora biti navedena strana, na kojoj taj dio počinje.

Uvod

Uvod rada je predgovor, koji predstavlja rad. To bi bio uvod u materiju koja slijedi, najava onoga, o čemu će učenik raspravljati. Glavni dijelovi te razrede rada su : određene istraživačkog cilja, problemi i hipoteza, pojašnjenje za izbor problema, kratko saopćenje o materiji rada (istaknuti, kako je proteklo sakupljanje literature), poteškoće pri njegovom izvođenju i dileme, koje su pratile izradu.

Razrada teme i rasprava

To je najbitniji dio, srž rada ili rad u užem smislu riječi. Daje dokumentiranu podlogu iz literature (navodi autore, godinu izdanja, označava izvore i strane iz koje je izvadio citat), obrađuje, analizira i kritički vrednuje navedene konstatacije.

Rasprava je podijeljena na posebna poglavlja, koja su osnov cjeline. Učenik ih po vlastitom nahođenju povezuje u veće cjeline, koje se odnose na tematski sklop, ali su razdvojeni na poglavlja. Svi ti dijelovi moraju biti primjereno imenovani s naslovima i podnaslovima. Učenik ih također označava slovima ili brojevima, kako bi rad bio pregledan.

Zaključci

Ovaj dio obuhvata sažetak i zaključne misli. Sažetak ili rezime je zbijena sadržina rada. Učenik ukratko sažima bitna pitanja, koje je postavio, te oblikuje odgovarajuće zaključke. Ukazuje na moguće nedostatke, predlaže poboljšanja i daje ocjenu upotrebne vrijednosti cijeloga zadatka.

Literatura

Upute za citiranje i navođenje literature su date u poglavlju « Citiranje i spisak literature».

Prilozi

Na kraju kao poseban dio rada dati su prilozi, npr. dokazno gradivo ..

Primjer za temu teorijskog zadatka:

Psihodinamično poimanje strukture i razvoja ličnosti.

EMPIRIJSKI RAD

Empirijski rad sadrži slijedeće dijelove:

1. naslov,
2. sadržaj,
3. teorijski uvod,
4. cilj i problemi rada,
5. hipoteze,
6. metode,

7. rezultati i interpretacija,
8. zaključci,
9. navođenje literature.

U pogledu naslova rada, pisanja sadržaja i oblikovanja valjanih zaključaka, koji su navedeni u teorijskom radu. Preostali sastavni dijelovi empirijskog rada su slijedeći:

Teorijski uvod

U ovom dijelu učenik predstavlja i kritički vrednuje informacije o istraživanom problemu, koje je našao u literaturi. Upotrebljena literatura na kraju vezana je za problem i izvedbu rada.

Određivanje cilja i problema rada

Cilj i problem treba kratko predstaviti i obrazložiti razloge za njegov izbor i povezati ga s informacijama, koje možemo naći u literaturi i koje su date u teorijskom uvodu.

Hipoteze

Učenik mogućim odgovorima na pitanja, koje je u radu postavio, oblikuje glavne ili alternativne hipoteze. Pri odlučivanju za jednu ili drugu vrstu hipoteze uopćava spoznaje o proučavanom problemu iz literature ili mogućeg vlastitog iskustva.

Metode

Poglavlje obuhvata: uzorak istraživanja, mjerne instrumente, sakupljanje podataka i statističku obradu. Taj dio je označen sa odgovarajućim podnaslovima. Pri predstavljanju mjernih instrumenta posebno naglasiti, kakva je bila vlastita uloga učenika u tome (autorstvo, koordinacija).

Rezultati

Dobiveni rezultati moraju biti uređeni i predstavljeni tako, da su vidljivi odnosi među njima i osnovni trendovi (tabele, grafički prikazi). Statističku obradu podataka, učenik, u tom poglavlju ne navodi, nego je dodaje na kraju rada kao prilog.

Interpretacija

Interpretacija istraživačkih rezultata podrazumijeva objašnjenje odnosa među njima te ih povezuje s ciljem ispitivanja i širim spoznajama iz literature. Učenik mora pri interpretaciji pokazati također sposobnost procjenjivanja vrijednosti i slabosti dobivenih rezultata u pogledu upotrebljene metodologije. Učenik može oba dijela « Rezultati» i « Interpretacija» spojiti u zajedničko poglavlje « Rezultati i interpretacija». To podrazumijeva da predstavljene rezultate odmah interpretira.

Prilozi

Na kraju kao poseban dio rada dodati su prilozi, npr. proračuni, primjeri upotrebljenih mjernih instrumenata itd.

Primjer za temu empirijskog rada:

Povezanost radnih navika sa uspjehom u učenju kod gimnazijalaca.

Citiranje i navođenje literature

Citiranje literature sadrži navođenje autora, godinu izdanja, naslov izvora, mjesto izdanja, štampa (npr. Musek, J i Pečjak, V. (1995). *Psihologija*. Ljubljana:Educy.)

Učenik navodi literaturu po abecednom razvrstavanju autora.

Pomoć profesora- mentora

Profesor- mentor vodi i pomaže učeniku tako, što pribavlja mjerila za ocjenjivanje seminarskog rada. Njegova uloga je da:

- a) vodi učenika u izboru i određivanju problema za rad,
- b) savjetuje ga pri nalaženju odgovarajućih izvora,
- c) predlaže moguće istraživačke tehnike,
- d) savjetuje pri problemima, na koje učenik naiđe,
- e) uvodi učenika u načela psihološke etike,
- f) sprema učenika za samostalnu izradu rada.

Ako profesor- mentor misli da učenik nije sam izradio maturalni rad, postupa u skladu sa Pravilima za izradu maturalnog, seminarskog rada, kojeg će donijeti Kantonalna maturalna komisija.

ABECEDA KLJUČNIH GLAGOLA U KATALOGU

Definirati: Odrediti sadržaj pojma sa navođenjem najvažnijih karakteristika.

Opisati: Navesti spoljašnje, prije svega čulno- spoznajne karakteristike događaja, pojava, klasifikacija i kategorija itd.

Upoređivati: Ustanoviti jednakosti, sličnosti i razlike među sadržajima u pogledu na jednu ili više osobenosti, npr. među različitim kategorijama.

Razlikovati: Prepoznati različitosti u oblicima, sadržini, funkciji, poimovanju, npr. među različitim pojmovima, metodama i tehnikama, teorijama itd.

Objasniti : Navesti ono što se ne vidi, što je skriveno, što je u skladu sa mišljenjem, npr. činioce odnosno uzroke neke pojave, argumente za neku tvrdnju, veze i odnose uopće.

Pojasniti: Pojašnjavamo apstrakcije : pojmove, pravila, načela, zakonitosti, zaključke itd.

S pojašnjavanjem učenik dokazuje da je shvatio bit sadržaja.

Ocijeniti, vrednovati, procijeniti: Utvrditi vrijednosti, manjkavosti, značaj određenih metoda, ideja i tvrdnji.

VREDNOVANJE ISPITA

1. Pisanje rada

Ispitna polovina	Vrijeme za rad	Dobiva po ocijeni	Ocjenjivanje
1	90 minuta	30%	znanje
2	110 minuta	45%	znanje
Seminarski rad		25%	razmatranje

2. TIPOVI RADA I VREDNOVANJE

Ispitna polovina	Tip rada	Vrednovanje
1	tri strukturirana eseja , od kojih učenik bira dva	svaki esej 15 bodova
2	tri strukturirana rada	svaki rad 15 bodova
Seminarski rad		25 bodova

3. MJERILA VREDNOVANJA ISPITA I POJEDINAČNIH ISPITNIH DIJELOVA

Dostiže taksonomijski stepen krajnjih ciljeva u bodovima i postotcima za pojedine dijelove ispita.

	Ispitna polovina 1	Ispitna polovina 2	Seminarski rad	Zbir
znanje	8(8%)	9(9%)		17(17%)
razumijevanje i upotreba	14(14%)	21(21%)	15(15%)	50(50%)
interpretacija i vrednovanje	8(8%)	15(15%)	10(10%)	33(33%)
zbir	30(30%)	45(45%)	25(25%)	100(100%)

■ OCJENJIVANJE STRUKTURIRANIH ESEJA (Ispitna polovina 1)

Uopćene mjere za ocjenjivanje eseja:

Znanje	27%
razumijevanje i upotreba	46%
interpretacija i vrednovanje	27%

Mjerila ocjenjivanja

	Broj bodova
1. nivo: Učenik je napisao neke činjenice, ipak neke činjenice nedostaju.	1-2
2. nivo: Učenik je napisao sve činjenice koje su važne.	3-4
3. nivo: Učenik argumentira, ipak argumentiranju nedostaje, jasnoća i konzistentnost.	1-2
4. nivo: Učenik posjeduje jasno i konzistentno argumentiranje.	3-4
5. nivo: Učenik prosuđuje i zaključuje, ipak prosuđivanje prilikom zaključivanja ima nedostatke, odnosno previše je uopćeno (uopćavanje nije cjelovito utvrđenim činjenicama).	1-2
6. nivo: Učeničkovi odgovori prosuđivanja i zaključivanja zasnovani su na utvrđenim činjenicama.	3-4

Navedeni dijelovi u eseju (činjenice, argumentiranje, prosuđivanje i zaključivanje) posebno se vrednuju.

Ako je učenik u navedenim dijelovima eseja pored pravilno napisanih, napisao i neke netačne odgovore, lako je ocijeniti da li je na 1., 3. ili 5. nivou.

Dodatni bodovi za unutarnju građu eseja

Dodjeljujemo u slijedećim primjerima:

1. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava (činjenice, argumentiranje, prosuđivanje i zaključivanje), pri ocjenjivanju dobio najmanje tri boda. Dijelovi eseja su dati jasno i koherentno;

3 boda

2. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava, pri ocjenjivanju dobio najmanje dva boda. Dijelovi eseja su dati jasno i konzistentno;

2 boda

3. Učenik je u sva tri dijela esejskog sastava, pri ocjenjivanju dobio najmanje dva boda. Jasnost i konzistentnost dijelova nije uopćeno cjelovita (neki su odgovori dvosmisleni, previše uopćeni, nelogično povezani, ponavljaju se itd.).

1 bod

Učenik ne dobija navedene bodove, ako ne odgovori, ako odgovori nisu povezani s pitanjem ili ako su svi odgovori pogrešni u bilo kojem dijelu eseja.

Primjer struktuiranog eseja

Veliko znanje i spretnost dobijamo prilikom učenja po modelu. Odredite njegov značaj. Objasnite šemu učenja po modelu i navedene nivoe dajte uz primjere. Prosudite razloge, zbog kojih, neke osobe, pri opažanju istoga modela, prevazilaze njegova viđenja, a drugi ne.

■ OCJENJIVANJE STRUKTUIRANIH ZADATAKA (Ispitna polovina 2)

U zadacima ocjenjujemo:

Znanje	20%
razumijevanje i upotreba	47%
interpretacija i vrednovanje	33%

Mjerila ocjenjivanja

	Broj bodova
1. nivo: Učenik je dao neke činjenice, ali sa nedostacima.	1
2. nivo: Učenik je dao sve činjenice koje su važne.	2-3
3. nivo: Učenik argumentira, ipak argumentiranju nedostaje, jasnoća i konzistentnost.	1-2
4. nivo: Učenik posjeduje jasno i konzistentno argumentiranje.	3-4
5. nivo: Učenik prosuđuje i zaključuje, ipak prosuđivanje prilikom zaključivanja ima nedostatke, odnosno previše je uopćeno (uopćavanje nije cjelovito utvrđenim činjenicama).	1-3
6. nivo: Učenički odgovori prosuđivanja i zaključivanja zasnovani su na utvrđenim činjenicama.	4-5

U strukturiranim zadacima ocjenjujemo odgovore za svako posebno postavljeno pitanje. Ako je učenik u navedenim pitanjima zadatka pored pravilnog odgovora zapisao neke netačne odgovore, lako je ocijeniti da li je na 1., 3. ili 5. nivou.

Dodatni bodovi za integriranost svih odgovora u interpretaciji zadataka

Dodjeljujemo u slijedećim primjerima:

1. Učenik je dao sve važne činjenice, jasno i konzistentno argumentira, te uopće prosuđuje i zaključuje, na osnovu utvrđenih činjenica.

3 boda

2. Učenik je dao sve važne činjenice, jasno i konzistentno argumentira, prosuđivanje i zaključivanje ima nedostataka, odnosno previše je uopćeno.

2 boda

3. Učenik je dao sve važne činjenice, argumentacija je nejasna i nekonzistentna, prosuđivanje i zaključivanje ima nedostataka, odnosno previše je uopćeno.

1 bod

Učenik ne dobija navedene bodove, ako ne odgovori, ako odgovori nisu povezani s pitanjem ili ako su svi odgovori pogrešni u bilo kojoj interpretaciji zadataka.

Primjer strukturiranog zadatka

Istraživač je htio utvrditi utjecaj pohvale na uspjeh u učenju. U istraživanju su sudjelovale dvije grupe učenika. U prvoj grupi nastavnik je kao uobičajeno potsticao učenike, a u drugoj grupi, često ih je pohvaljivao. Istraživanja su pokazala, da su učenici iz druge skupine dosegli bolji uspjeh u učenju, u odnosu na prvu grupu učenika.

- a) Koja grupa je bila kontrolna, a koja eksperimentalna? (3 boda)
- b) Zašto je potrebna kontrolna grupa? (4 boda)
- c) Provjerite teoriju učenja, na kojoj se zasniva istraživanje. (5 bodova)

U zagradama je naveden najveći broj bodova za odgovore na postavljena pitanja.
Za povezane odgovore učenik lako dobija 3 boda.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu psihologije mogu realizovati nastavnici koji su završili filozofski fakultet odsjek pedagogija i psihologija ili odsjek psihologija.